

Recensie

In Tenebris 4 - Poe in de Lage landen

Anouk Kallen

De Gentse uitgeverij Poespa van Johnny Bekaert bracht in oktober 2025 het vierde nummer uit van *In Tenebris*, samengesteld door DannY De LaeT. *In Tenebris* focust op Fantastiek & Mysterie en dit nummer had als thema: *Poe in de Lage Landen*.

POE IN DE LAGE LANDEN

In de uitgebreide inleiding van De LaeT over Edgar Allan Poe (1809-1849) in het Nederlands, lezen we dat pas in 1905 (!) een eerste bundeling van Poe's korte verhalen in onze taal verscheen, onder de titel *Verhalen des Geheims en der Verbeelding*, vertaald door Cesar Gezelle. Het was in de Vlaamse Duimpjes uitgave van Victor Delille, waarvoor Streuvels (neef van Cesar) editor was. Streuvels maakte in 1899 trouwens zijn debuut met *Lenteleven* in die Duimpjes reeks.

In De LaeTs zoektocht naar die allereerste Nederlandse vertaling van Poe (zoektocht die leest als een detectiveverhaal) kwam hij op het spoor van de Nederlander Boudewijn (J. L. Van der Vliet, 1814-1851). Die publiceerde in 1847 in zijn eenmanstijdschrift *De Tijd* toen *De Gestolen Brief*, Boudewijns vrije vertaling van Poe's *The purloined letter*, dat die heel kort daarvoor, in september 1844 had gepubliceerd in *The Gift*.

Boudewijns vertaling, gebaseerd op een iets latere Engelse versie van november '44 toont dat men het toen niet zo nauw nam met het origineel. De exposé van C. Arsène Dupin, waarin hij uitlegt hoe hij, via inleving in de geest van de dief (wiskundige én dichter) de brief in kwestie heeft gevonden, ontbreekt volledig. In de originele Engelse versie had Poe hier vier volledige bladzijden voor nodig!

Voor wie het verhaal nog wil lezen in het Nederlands, is er een vertaling uit 1941 van Simon Vestdijk, later opgenomen in *Gruwelijke Verhalen* in de reeks Contact-Klassieken uit 1967. In zijn inleiding schreef Vestdijk: "Poe schrijft prachtig! Zulk een gevarieerd taalgebruik, zulk een kennis van de geheimen van de volzin... hij kan beeldend schrijven als hij wil, en analytisch; hij is puntig, diep borend, breed schrijdend, lyrisch, speels of hartstochtelijk..."

Maar persoonlijk vind ik dat Poe pas 100% 'gesmaakt' kan worden in zijn originele Engelstalige teksten, elke (zelfs prima) vertaling ten spijt.

Dan volgen in *In Tenebris* 4 drie korte verhalen die aansluiten bij Poe: *De Val van het huis van Dupin*, door David Schrans die hier verwijst naar *het spel van even en oneven* dat Poe beschreef in het deel van Poe's tekst dat Boudewijn achterwege liet.

Van Paul Jacobs selecteerde De LaeT *De brief in het boek van Poe*, een verhaal dat oorspronkelijk werd gepubliceerd in 1974 in *De Dageraad des Duivels*. Een verhaal met een klassieke opbouw, mooi uitgewerkt, in de sfeer van de originele fantastiek. Voor mij een

perfecte selectie voor het Poe nummer.

Het derde kortverhaal *De Ander* van Ludo Noens (eerder verschenen in 2014 in zijn bundel fantastische verhalen *Incident in Tomar*) is een psychoanalytisch horrorverhaal, het genre gruwelverhaal – geschreven in de ik-persoon – waarvoor Poe tot vandaag misschien wel het bekendst is gebleven.

DOSSIER NOENS

Auteur Ludo Noens krijgt een ruime plaats in dit vierde nummer van *In Tenebris*. In een interview met De LaeT vertelt hij o.a. over de natuurmystiek van zijn favoriete schrijvers in het fantastische genre, zoals Arthur Machen en Algernon Blackwood.

In zijn artikel over Poe's verbijsterend prozagedicht *Eureka* stelt Noens dat Poe wellicht precognitief begaafd was. Eerder dan een visionair weten van een reële kosmische Big Bang, kon Poe mogelijk wel intuïtief kosmologische concepten uit de toekomst opvangen, aldus Noens.

Op een speelse manier, zo ontdekte ik elders, refereert Poe in elk geval hiernaar, wanneer hij vertelt over een brief geschreven in het jaar 2848, die duizend jaar eerder in een fles wordt teruggevonden en zo in zijn handen terechtkomt.

In zijn satirisch stuk *How to write a Blackwood Article* voerde Poe een zekere Senora Psyche Zenobia op, die in de leer gaat bij de uitgever van het succesvolle Blackwood magazine uit Edinburgh.

Senora Zenobia krijgt de raad om regelmatig haar toekomstige artikels te larderen met 'geleerde' anderstalige citaten, bij voorkeur Latijn en Grieks. Bovendien was een verdrinkingsdood – of het verslikken in een kippenbeentje – of een slangenbeet... *een manier om gegarandeerd snel succes te halen...*

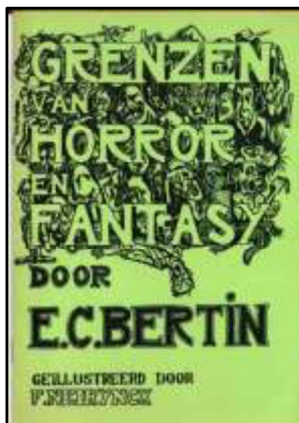
Precognitief begaafd? Wist Poe dan misschien dat hij al in 1849 zou sterven in Baltimore, amper 40 jaar oud? Zijn overlijdenscertificaat is verloren gegaan. Een vroege, liefst mysterieuze dood van kunstenaars heeft in ieder geval altijd bijgedragen aan de mythevorming rond hen, zie bv. Vincent Van Gogh.

De naam Zenobia was ongetwijfeld een 'inside joke' van Poe, verwijzend naar de transcendentalistische beweging van Ralph Waldo Emerson. Nathaniel Hawthorne, Poe's literaire opponent en korte tijd zelf lid van de commune in Brook Farm, voerde in zijn *Blythesdale Romance* de figuur op van ene Zenobia, die in het boek zelfmoord pleegt door verdrinking.

Hawthorne's personage Zenobia was gebaseerd op de figuur van Margaret Fuller. Haar boek *Woman in the Nineteenth Century*, gepubliceerd in 1845 wordt beschouwd als het eerste feministische werk in de VS. Fuller *verdronk* in 1850 bij een schipbreuk toen ze uit Italië terugkwam (waar ze in 1848 als oorlogscorrespondente over de Onafhankelijkheidstrijd van de Italiaanse Staten verslag had uitgebracht).

DOSSIER EDDY C. BERTIN

Dan brengt De LaeT om het thema *Poe in de lage Landen* af te ronden nog een 'dossier' over E.C. Bertin. Bertins opgenomen kort verhaal *Ik zou wel eens willen weten wat hij wou* is vlot geschreven en doet door het thema van 'zielsverhuizing' van ver denken aan Poe's *Ligeia*, maar ik vind persoonlijk dat Bertin geen grote gevoeligheid voor het 'fantastische' had. Het fantastische, in de definitie van Tzvetan Todorov, houdt in dat de gebeurtenissen in een verhaal niet doorslaggevend te *verkla-*
ren zijn. Maar Bertin verklaart gewoon met het woord *metempsychose* wat er is gebeurd met die oude lerares in *Ik zou wel eens...*

Het verhaal verscheen overigens in 1973 in het Engels bij DAW Books, de Amerikaanse uitgever die het jaar eerder ook Bertins vertaling van *Die Reise mit der Zeitmaschine* (*The Return of the Time Machine*) van Egon Friedell had gepubliceerd. Bertin had later in de SF-Gids ook een vaste recensierubriek voor DAW Books.

Bertins essay *Grenzen van Horror en Fantasy*, door De LaeT met een licht kritische bril bekeken, verscheen in 1980 bij *Abraxa* met illustraties van Frank Neiryck. Spijtig dat in *In Tenebris 4* die tekeningen van Neiryck niet mee opgenomen zijn, om de tekst wat beter tot zijn recht te laten komen.

Bertin spreekt over vier hoofdtakken van het Horrorverhaal: het bovennatuurlijk (supernatural) verhaal, het gruwelverhaal, de thriller en het psychologisch horrorverhaal. Het woord 'hoofdtakken' vind ik ongelukkig gekozen. Zijn de beste verhalen van iemand zoals Poe bvb. niet vaak combinaties van die genres? Bertin gebruikte trouwens de termen fantastiek en fantasy door elkaar; persoonlijk begrijp ik onder fantasy het (vandaag heel populaire) genre waarin het bovennatuurlijke als een feit aanvaard wordt en parallelle werelden naast elkaar geplaatst worden met draken, prinsessen, goblins enz. (vb. Tolkiens *In de Ban van de Ring*). In een fantastisch verhaal gaat het meer over de intrusie van het mysterie in het reële leven, een irruptie van het 'ontoelaatbare' binnen de *dagelijkse* legaliteit (vb. Jean Rays *Malpertuis*). Om het Bertin-dossier af te sluiten is er dan een 'fraai' geïllustreerd artikel over ECB als pulp-auteur. ECB schreef in de jaren 70 en 80 onder pseudoniem talloze verhalen in o.a. *Maxi Hoho*, *Sexy West*, *Seks Top*, *Sexy Maxi in Mini* enz. De LaeT had er duidelijk plezier in om Bertins volledige bibliografie in het genre samen te stellen.

Deel 2 van dit vierde nummer brengt dan, om in de stemming te blijven, een licht pikant verhaal van Jack De Graef uit 1973 over een *leren laarsjes fetisjist*. Dan zijn er nog zes korte verhalen waarvan ik vooral *Jutters* van Frank Roger en *De Bunker* van Herbert De Paepe geslaagd vond. De Paepe neemt inderdaad zijn tijd om een intrigerend verhaal te vertellen, gesitueerd in een bunker in het Gentse Citadelpark en Frank Roger brengt, zoals altijd, een spannend opgebouwd verhaal met een verrassend einde. Een waarschuwing voor iedereen die plots met de wagen moet uitwijken van de weg!

Van Hubert Lampo krijgen we *De Temptatie van de Heilige Antonius*, een who-done-it-hoorspel uitgezonden in 1959 door het NIR (later in 1977 gepubliceerd als *De Verzoeking* in Manteau Marginaal). Het is een rechtlijnig detectieverhaal over een moord en een diefstal van een schilderij van Jeroen Bosch in het MSK. Een vlot verhaal met vinnige (vandaag ietwat oubollige) dialogen tussen een ijverige dagbladjournalist en de politiecommissaris belast met het onderzoek. Een hoorspel met een aparte plotwending. Liefhebbers van Lampo's magisch realisme zullen wel op hun honger blijven, de intrigerende titel ten spijt.

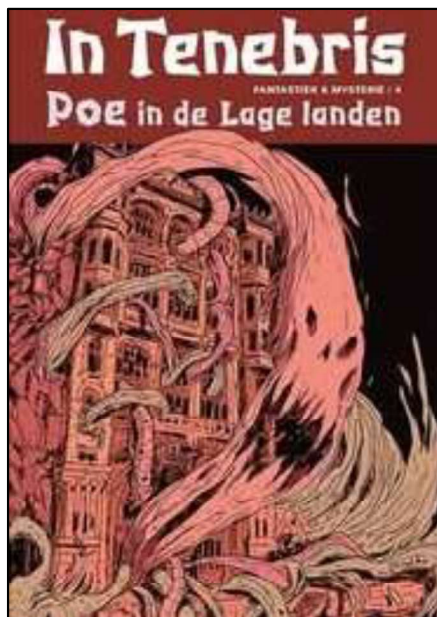
Om af te ronden is er het boeiende interview met stripauteur Steven Dhondt (stedho) door uitgever-graficus Johnny Bekaert. Stedho tekende de binnen-illustraties en de 'gruwelijke' cover van dit vierde nummer. Doorgebroken op jeugdige leeftijd met illustraties voor Marc de Bel en na studies voor ingenieur-architect (met een thesis over Cobra kunstenaar Constant), ging Steven Dhondt eerst als fulltime illustrator van jeugdstrips aan de slag bij Standaard uitgeverij. Hij tekende

daarna naar scenario van Lectrr *Red Rider*, een moderne bike-versie van *De Rode Ridder* van wijlen Karel Biddeloo.

Door contacten met de Franstalige Belg David Boriau kon Dhondt ook met verschillende scenaristen in Frankrijk samenwerken. Recentelijk lanceerden ze samen *Wanted*, een Western-fantasy verhaal bij de Franse uitgeverij Drakoo(Bamboo).

In de laatste rubriek *Actualia* volgen dan nog korte boekbesprekingen door Anton Marcus, ddl en Olav Heirman.

In totaal dus een extra dik nummer van bijna 300 blz., goed voor uren 'fantastisch' leesplezier tijdens de komende winteravonden.

Softcover uitgave – 24 euro

Formaat 15 x 21 cm, 288 blz.

ISBN 97-8-908352-4474

Verkrijgbaar in de boek- en striphandel, of bestellen:

info@poespaproducties.be

Hoofdredacteur:

DannY De LaeT

Verantwoordelijke communicatie, promotie en taalredactie:

Finn Audenaert